

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
Sosiaalihuoltoyksikkö
Terveysterveystoimintayksikkö

Itä-Suomen aluehallintoviraston selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta vuonna 2022

Etelä-Savon hyvinvointialue

Palvelujen laatu

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuudessa on ollut vaikeuksia. Perusterveydenhuollossa on ollut pulaa erityisesti lääkäreistä ja hoitajista. Terveysterveystoimintayksikkö johti kouluterveydenhuollon ja lastenneuvolapalvelujen supistamiseen ja haasteisiin sijaisten saamisessa. Virkalääkäreiden saatavuudessa oli pitkäkestoisia puutteita, erityisesti psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoidossa, jossa toimii ainoastaan ostopalvelulääkäreitä. (valvonta)

Henkilöstöpula on vaikeuttanut myös kaikkien asiakasryhmien sosiaalihuollon sekä yksityisten että julkisten palvelujen tuottamista. Yksityisiä vanhustenhuollon toimintayksiköitä oli vajaalla käytöllä johtuen henkilöstön saatavuuden ongelmista. Sosiaalityöntekijäpula vaikeutti erityisesti lastensuojelun toimintaa. (epäkohtailmoitus ja valvonta)

Päivystyksissä oli useilla alueilla ruuhkautumista. Etelä-Savon sairaanhoitopiirin yhteispäivystyksessä kuormitus pysyi kohtuullisena. Päivystyksessä hoitoajat pitkittyivät ja ruuhkautumista oli ajoittain, koska jatkohoitopaikoista oli puutetta. Itä-Savon sairaanhoitopiirissä läpimenoajat olivat tavoitteen mukaiset, vaikka sielläkin oli ikääntyvien asumispalvelupaikoista pulaa. (aluehallintoviraston webropol-kysely 12/2022)

Vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen eräiden tuottajien valvonnoissa nousi esille kysymys valvontaviranomaiselle palvelunjärjestäjien ja -tuottajien antamien selvitysten luotettavuudesta. Valvonnat ovat pitkittyneet, koska toiminnan johtaminen ja organisointi osoittautui epäasianmukaiseksi. Toiminnan puutteet ilmenivät asiakkaiden epäasiallisena kohteluna

ja itsemääräämisoikeuden loukkauksina. (valvonta)

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaisesti muistutuksiin vastaamisissa oli Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä vuosien ajan merkittäviä viiveitä, mutta tilannetta saatiin korjattua kesän 2022 aikana. (valvonta) Etelä-Savon hyvinvointialue otti tammikuussa 2023 käyttöön uuden Mielen ja kuntoutuksen talon, jossa yhdistyvät mielenterveys- ja päihdepalvelujen toiminnat mukaan lukien psykiatrian eri erikoisalojen avo- ja osastohoidon.

Alkuvuoden 2023 aikaiset yhteiset keskustelut ja ohjaustilanteet osoittivat, että hyvinvointialueen organisoituminen tapahtui osin vielä vuoden 2023 alussa, koska keskeisiä viranhaltijat nimettiin huomattavan myöhään. Omavalvontatehtävän laajuuden hahmottaminen ja valvonnan resurssointi vaativat vielä toimenpiteitä.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on osa yhteiskuntaa

Ehkäisevän päihdetyön resurssit ovat vuosien ajan olleet riittämättömät, mikä heijastuu päihde- ja mielenterveyspalvelujen suurena kysyntänä. Hyvinvointialueen syntyessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet uudistuivat ja yhteistyötä jatketaan alueen kuntien ja muiden toimijoiden kesken. (ISAVIn ept-työryhmän kokous).

Hyvinvointialue selviytyi hyvin koronapandemian hoidosta, mutta siitä aiheutui haasteita sosiaali- ja terveyspalveluille sekä merkittävää hoito- ja hoivapalveluelkaa. Ukrainan pakolaisten vastaanottaminen alueelle tapahtui hallitusti ja palvelujärjestelmät selviytyivät tehtävästä. Hoitajajärjestöjen työtaistelutoimet alkoivat keväällä ylityö- ja vuoronvaihtokielloilla, mutta lakkovaroituksia ei alueella annettu. Alueella varauduttiin kuitenkin hoitamaan ERVA-alueen muiden sairaaloiden potilaita tarvittaessa. (valmiustehtävät)

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Palvelujen laatu

Koulutetun henkilöstön saatavuudessa on ollut erittäin suuria haasteita. Henkilöstöpula vaikeuttaa terveyskeskuspalvelujen saantia, kouluterveydenhuollon tarkastuksia ja yhteispäivystystä. Koulupsykologipalvelujen saatavuudessa on ollut ongelmia vuodesta 2021 lähtien. Terveyskeskusten vastaanottoa on supistettu, hoitosoluja on suljettu ja vuodeosastojen paikkoja vähennetty. Ikääntyneiden muistisairaiden tutkimukset ja hoitoon pääsy eivät toteudu säädetyissä määrärajoissa. Yhtä terveysasemaa uhkaa lopettaminen.

Laajakantoisena ja pitkäkestoisena ongelmana on resurssipula lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa. Perustason miepäpalveluissa lääkäritilanne on heikko ja erikoissairaanhoidossa toimitaan paljon ostopalvelulääkäreiden varassa. Puutteita oli terapiahoitoihin sekä mielenterveys- ja päihdepalveluihin pääsyssä ja vaativan kuntoutuksen käytännöissä. Perheneuvoloiden, koulupsykologien ja muiden perusterveydenhuollon työntekijöiden rooli on muuttunut hoidolliseen suuntaan, korvaamaan puuttuvia resursseja lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluissa. (kantelut, yhteydenotot, yhteistyökokous)

Siun sote korjasi aluehallintoviraston ohjauksen seurauksena lasten ja nuorten neurologisen kuntoutuksen järjestämisen sosiaalihuoltolain mukaisesta palvelusta terveydenhuoltolain 29 §:n mukaiseksi lääkinnälliseksi kuntoutukseksi vuoden 2022 alusta. Ongelmana on kuitenkin pitkät jonot hoitoon pääsyssä neuropsykologipulan vuoksi.

Kehitysvammalain mukaisten palvelujen saatavuudessa, erityisesti lasten palveluissa, vaikeudet ovat jatkuneet. Lisäksi kehitysvammahuollon lääkäri- ja psykiatripalvelut olivat riittämättömät. Asiakkaiden mahdollisuus saada yksilöllisiä tarpeitaan vastaavia palveluja on vaarantunut ja palvelujen järjestäminen on toteutunut ajoittain palvelun järjestäjän resurssien ehdoilla asiakkaan tarpeenmukaisuuden sijasta. (valvonta)

Tekonivelkirurgian ja silmätautien hoitotakuun toteutumisessa esiintyy merkittäviä ylityksiä. Erikoissairaanhoidon osastoja on yhdistetty, mikä on aiheuttanut osaamisen ja perehdytyksen haasteita ja lisännyt potilasturvallisuusriskiä. (valvonta, kantelut, ilmoitus, media)

Siun soten ympärivuorokautinen yhteispäivystys ruuhkautui merkittävästi vuodesta 2021 lähtien osaavan henkilöstön puutteesta johtuen, ja aiheutti merkittävän riskin potilasturvallisuudelle kesällä 2022. Odotusajat päivystyksessä venyivät yli kuuteen tuntiin. Jatkohoitopaikkaa odottavien määrät ja odotusajat kasvoivat kesällä 2022, koska jatkohoitopaikat terveyskeskusten ja erikoissairaanhoidon vuodeosastoille olivat täynnä ja ikääntyneiden asumispalveluiden paikat tarpeeseen nähden riittämättömät. Yhteispäivystyksessä on työskennellyt lääketieteen opiskelijoita, joiden ohjauksen ja valvonnan käytäntöihin on viranomaisvalvojan toimesta annettu ohjausta. (kantelut, epäkohtailmoitukset, valvontapäätös)

Eri asiakasryhmien asumispalveluissa on ollut vakava henkilöstöpula ja paikkoja erityisesti ikäihmisten asumispalveluissa on tästä syystä jätetty täyttämättä. Ikääntyneiden

asumispalveluissa on ollut puutteita lääkäripalveluiden saatavuudessa ja DNR-päätösten asianmukaisesta laadinnasta on annettu ohjausta.

Henkilöstöpula on noussut esille myös sosiaalihuollon asumispalvelujen luvituksessa. Lupaviranomaiselle esitetään lähes poikkeuksetta minimihenkilöstö. Vanhuspalveluissa käytettävää mitoitusta ja henkilöstörakennetta, erityisesti hoiva-avustajien käyttöä, on haluttu laajentaa myös vammaispalveluihin. Palveluntuottajat ovat tehneet luvanmuutoshakemuksia, joissa henkilökuntamäärää ja -rakennetta halutaan muuttaa ja sosiaalihuollon rekisteröityjen ammattihenkilöiden sijaan käyttää hoiva-avustajia. Vastuuhenkilöiden vaihtuvuutta on erityisesti ikäihmisten asumispalveluissa. Asumispalvelujen tuottamiseen haetaan lupia tiloihin, jotka eivät täytä lain vaatimuksia. (luvat, kantelu, valvonta)

Puute pätevistä sosiaalityöntekijöistä on vaikeuttanut vakavasti Siun soten lastensuojelua. Sosiaalityöntekijöitä ei ole saatu rekrytoitua riittävästi ja he vaihtuvat usein. Asiakasmääriä sosiaalityöntekijää kohti ei ole saatu lainmukaisiksi ja osa lapsista jää sosiaalihuollon kevyempien palvelujen asiakkuuteen lastensuojelun tarpeestaan huolimatta. Epäkohtailmoitusten mukaan virkavastuulla tehtävää sosiaalityötä on pyritty korvaamaan ostopalvelulla ja lapsia ei pystytä tapaamaan henkilökohtaisesti.

Valvonnassa on annettu ohjausta ja määräyksiä, jotka eivät ole toistaiseksi johtaneet toiminnan korjaantumiseen. (valvonta, kantelu)

Vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen eräiden tuottajien valvonnoissa nousi esille kysymys valvontaviranomaiselle palveluntuottajien antamien selvitysten luotettavuudesta. Toiminnan johtaminen ja organisointi on osoittautunut epäasianmukaiseksi. Toiminnan puutteet ilmenivät asiakkaiden epäasiallisena kohteluna ja itsemääräämisoikeuden loukkauksina. (valvonta)

Alkuvuodesta 2023 hyvinvointialueella on ollut hankaluuksia yksityisten sosiaalihuollon asumispalvelujen omavalvonnan ja hyvinvointialueen järjestämistehtävän yhteensovittamisessa. Valvontayksikön riittävä resurssointi ja toimivallan tunnistaminen organisaation sisällä näyttäytyy kyseenalaisena. (valvonta, ohjaus, yhteiset keskustelut)

Sosiaali- ja terveydenhuolto on osa yhteiskuntaa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja yhteistyörakenteet alueen kuntien kanssa on kehittyneet hyvin. Myös järjestöyhteistyö on tiivistä. (Siun Soten ept-verkostopalaverit, yhteistyötilaisuus 8.11.2022)

Siun sote selviytyi hyvin koronapandemian hoidosta, mutta siitä aiheutui merkittäviä haasteita sosiaali- ja terveystaloukselle sekä huomattavaa hoiva- ja hoitovelkaa. Ukrainan pakolaisten vastaanottaminen alueelle tapahtui hallitusti eikä valvontaviranomaiselle ole tullut palveluista epäkohtailmoituksia. Hoitajajärjestöjen työtaistelutoimet alkoivat ylityö- ja vuoronvaihtokielloilla, jotka koskivat myös Siun Sotea. Lakko Siun soten alueella oli ilmoitettu alkavaksi 20.4. Siihen ehdittiin varautua supistamalla toimintaa, mutta lakko peruuntui potilasturvallisuuden valmistelun käynnistyttyä.
(valmiustehtävät)

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Palvelujen laatu

Terveydenhuollon henkilöstön saatavuudessa on ollut suuria haasteita, erityisen vaikea on ollut psykiatriapula, joka on realisoitunut Julkulan psykiatrisessa sairaalassa.

Keskittämisasiäntönsä perusteella tahdosta riippumaton hoito on keskitetty Julkulaan, joka on lisännyt sekä kuormitusta että potilasmääriä, mutta resurssit ovat jääneet riittämättömiksi. Myös lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalvelut ja nuorisopsykiatrisen osastohoito kärsivät lääkäripulasta, joka vaikuttaa toimintoihin ja hoitoon pääsyyn. Mielenterveyspalvelujen tarve on suurta ja ruuhkautumista on lähes kaikilla hoidon tasoilla. Henkilöstöresurssi on niukka ja ostopalvelut ovat laajassa käytössä. Erikoistason nuorisopsykiatriassa vaikeahoitoisten potilaiden määrä on lisääntynyt. Hoito osastolla on pitkäjaksoista, potilasvaihtoa ei tule nopeasti. Tämä ongelma heijastuu koko ERVA-alueen palveluketjuihin ja on pitkäkestoinen. (valvonta, yhteistyökokous)

Psykologipulasta johtuen erityisesti Kuopion ja Siilinjärven koulu- ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon psykologin palvelujen saatavuudessa on ollut haastetta. Vaikeudet Kuopion kaupungin lasten ja nuorten perustasonmielenterveyspalvelujen toiminnassa heijastuvat koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon, jonne ohjautuu erikoissairaanhoidosta koululaisia ja opiskelijoita jatkohoitoon (valvonta, kantelut, ilmoitukset).

Kuopion kaupunki palkkasi viisi puheterapeuttia valvonnan seurauksena, ja puheterapeutin tutkimukseen pääsy toteutui hoitotakuun puitteissa. Kuopio on myös saanut järjestettyä suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn hoitotakuun mukaisesti muun muassa palvelusetelien avulla.

Oikomishoidon erikoislääkäripula vaikeuttaa kuitenkin hoidon saatavuutta, ja pitkittää jonoa suu- ja leukakirurgialle.

Pienimpien kuntien terveysasemilla on ollut jatkuva lääkäripula, jonka vuoksi vastaanottoaikoja on voitu antaa vain yhtenä päivänä viikossa. Tilannetta on pyritty korjaamaan etälääkäripalveluilla. (epäkohtailmoitukset ja selvitys). Terveystenhoitaja- ja lääkäripulasta johtuen lastenneuvola- ja kouluterveydenhuollon lakisääteisten tarkastusten järjestämisessä on ollut haasteita. (Neuvola-asetus; ilmoitukset, valvonnat, media)

Henkilöstöpulan takia erikoissairaanhoidossa on jouduttu yhdistämään eri erikoisalojen osastoja, mikä on aiheuttanut osaamisen ja perehdytyksen haasteita ja lisännyt potilasturvallisuusriskejä. Erityisesti tekonivelkirurgian hoitotakuun toteutumisessa on ollut suuria haasteita henkilöstöpulasta sekä covid-pandemian ja hoitajajärjestöjen työtaistelutoimien aiheuttamasta hoitovelasta johtuen. (kantelut, muistutusvastaukset, epäkohtailmoitukset, valvonnat)

KYS:n ympärivuorokautinen yhteispäivystys oli koko syksyn 2022 erittäin kuormittunut ja läpimenoajat pitenevät loppuvuodesta ollen pisimmillään yli vuorokauden. Ruuhkautuminen heikensi potilaiden asianmukaista seuranta- ja hoitoa, mutta hätätilapotilaat pystyttiin hoitamaan. Ruuhkautumista aiheutti potilaiden tarpeenmukaisten jatkohoitoaikkojen puute. Myös Varkauden ja Ylä-Savon 24/7 perusterveydenhuollon päivystyksissä oli ajoittaista ruuhkautumista. (aluehallintoviraston selvitys 12/2022)

Kevään 2023 aikana on käynnistetty päivittäiset erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja ikäihmisten palveluiden tilannepalaverit, jolla päivystyksen ruuhkautumista on osin saatu ratkaistua, mutta kuormitushuippuja esiintyy edelleen (suullinen tiedonanto).

Henkilöstöpula on vaikeuttanut merkittävästi myös eri asiakasryhmien asumispalveluja, joissa on jouduttu vähentämään paikkamääriä.

Laatupoikkeamat ovat aiheuttaneet epäkohtailmoituksia ja yhteydenottoja valvovaan viranomaiseen. Henkilöstöpula on myötävaikuttanut vakaviin itsemääräämisoikeuden loukkauksiin ikäihmisten asumispalveluissa. Henkilöstövajetta on pyritty

paikkaamaan pyytämällä lääkäriltä herkemmin itsemääräämisoikeuden rajoittamispäätöksiä. (valvonta)

Pätevien sosiaalityöntekijöiden saatavuus on ollut vaikeaa ja vaihtuvuus suurta, erityisesti lastensuojelussa ja syrjäisillä seuduilla. Huomattava määrä lapsia jää kevyempiin sosiaalihuollon palveluihin lastensuojelun tarpeestaan huolimatta.

Lastenvalvojapalveluja hoidettiin pienissä kunnissa muun toimen ohessa, joten palveluissa on ollut puutteita ja viivästymisiä. Perheoikeudellisten palvelujen keskittymisen hyvinvointialueilla odotetaan parantavan palvelun saatavuutta ja laatua. (valvonta)

Kehitysvammaisten asiantuntijapalvelujen saatavuudessa, esimerkiksi lääkäripalvelut, on ollut vaikeuksia palvelujen uudelleen organisoinnin jälkeen. (valvonta)

Hyvinvointialueen sisäinen organisoituminen tapahtui varsin myöhään, ja omavalvontatehtävän hahmottaminen ja valvonnan resurssointi vaativat toimenpiteitä. (ohjaus, yhteiset keskustelut)

Sosiaali- ja terveydenhuolto on osa yhteiskuntaa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat vakiintuneet ja resurssia hyte-työhön on lisätty. Yhteistyörakenteet kuntien ja muiden toimijoiden kanssa ovat toimivat ja niitä kehitetään (vuosittainen hyte-neuvottelu, yhdyspinnat).

Pohjois-Savon alue selviytyi hyvin koronapandemian hoidosta, mutta siitä aiheutui merkittäviä haasteita sosiaali- ja terveyspalveluille sekä huomattava hoiva- ja hoitovelka. Ukrainan pakolaisten vastaanottaminen alueelle tapahtui hallitusti, ja palvelujärjestelmät selviytyivät tehtävistä.

Hoitajajärjestöjen työtaistelutoimet alkoivat ylityö- ja vuoronvaihtokielloilla ja 1.4.2022 alkanut lakko koski Kuopion yliopistollista sairaalaa. Lakon johdosta leikkaustoimintaa supistettiin, osastoja yhdistettiin ja resursseja kohdistettiin päivystykseen ja kiireelliseen hoitoon. Lakko kesti kaksi viikkoa. Toinen, 20.4 alkavaksi suunniteltu lakko peruttiin potilasturvalain valmistelun käynnistyttyä. Kesän ajaksi vuoronvaihtokiellosta luovuttiin, mutta supistusten johdosta hoitotakuujonot pitenivät. (valmiustehtävät)

Pohjois-Savon tulevan hyvinvointialueen valmiuskeskuksen valmistelu alkoi vuoden 2022 aikana.

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 2, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.ita@avi.fi | www.avi.fi